

تحلیل نقش گردشگری در اقتصاد روستایی مطالعه موردی: دهستان بان زرده - شهرستان دالاهو

مسعود صفایی پور - دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز
صفیه دامن‌باغ* - کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز
حسین طاهری - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهید چمران اهواز
فاطمه رزمگیر - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز

پذیرش نهایی: ۱۳۹۳/۰۴/۰۳

دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱۱/۰۶

چکیده

امروزه توسعه کارآفرینی و خوداشتغالی در مناطق روستایی به نیازی جدی تبدیل شده است. هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی عوامل بازدارنده گرایش جوانان روستایی به خوداشتغالی است، که به شیوه پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق را جوانان روستایی ۱۸ تا ۲۹ ساله ساکن در مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان همدان تشکیل می‌دهند که از مجموع آنها، براساس فرمول کوکران ۱۸۴ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. پرسشنامه، مهم‌ترین ابزار جمع‌آوری اطلاعات در تحقیق حاضر است. روایی صوری پرسشنامه را متخصصان فن تأیید کردند و برای بررسی پایایی ابزار تحقیق، پرسشنامه در اختیار تعدادی از جوانان روستایی قرار گرفت. آلفای کرونباخ در تحقیق معادل ۰/۸۵ به دست آمد، که پذیرفتنی است. طبق نتایج به دست آمده، بازدارنده‌های گرایش جوانان به خوداشتغالی با استفاده از نتایج تحلیل عاملی در ۶ عامل دسته‌بندی شدند. عامل نخست که با توجه به متغیرهای تشکیل‌دهنده عامل زیرساختی نام گرفت، با تبیین ۱۰/۶۰ درصد از واریانس به‌عنوان مهم‌ترین عامل معرفی شد. این عامل همراه با عوامل آموزشی، شخصیتی، اقتصادی، حمایتی، و فرهنگی در مجموع ۵۴/۸۴ درصد از واریانس را تبیین کردند.

کلیدواژه‌ها: تحلیل عاملی، جوانان روستایی، خوداشتغالی، عوامل بازدارنده.

مقدمه

گردشگری یکی از فعالیتهای مهمی است که در دهه‌های اخیر جایگاه ویژه‌ای در توسعه اقتصادی برخی کشورها یافته است. این صنعت افزون بر درآمدزایی، اشتغال‌زایی، و تبادل فرهنگ‌ها، سهمی از فعالیتهای اقتصادی جهان، از جمله صادرات را به خود اختصاص داده است (میرکتولی و مصدق، ۱۳۸۹، ۱۳۸). امروزه گردشگری روستایی از بخش‌های مهم فعالیتهای اقتصادی به‌شمار می‌آید و از دیدگاه‌های گوناگون به آن توجه شده است (میرزایی، ۱۳۸۸، ۷۶). از گردشگری روستایی به‌عنوان کاتالیزوری کارآمد برای بازسازی و توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی یاد شده است. طی سال‌های اخیر در سراسر اروپا برای رفع چالش‌های اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی حاشیه‌ای یا روستاهایی که با کاهش فعالیتهای کشاورزی سنتی روبه‌رو شده‌اند، گردشگری در کانون توجه قرار گرفته است (علیقلی‌زاده فیروزجایی، ۱۳۸۶، ۲).

مطالعات انجام‌شده در کشورهای فرانسه، اتریش، سوییس، انگلستان، ایرلند، تایلند، و ژاپن نشان می‌دهند که گردشگری روستایی به‌سرعت در اقتصاد روستایی رشد کرده و مکمل فعالیتهای کشاورزی شده است. ماهیت صنعت گردشگری ایجاد اشتغال و درآمد، متنوع‌سازی اقتصاد، مشارکت اجتماعی، و استفاده از منابع محلی است. از آنجاکه بخش اعظم مشکلات عقب‌ماندگی و توسعه‌نیافتگی روستایی ناشی از فقدان این صنعت است، گردشگری روستایی با حل مسائل و مشکلات مذکور می‌تواند به توسعه روستایی کمک کند. گردشگری روستایی منبع مهم و جدید ایجاد درآمد برای جوامع روستایی به‌شمار می‌آید. تأثیر اقتصادی گردشگری در مناطق روستایی می‌تواند منفی یا مثبت باشد. گردشگری روستایی به‌مثابه یکی از مردمی‌ترین اشکال گردشگری، از یک‌سو می‌تواند به رشد اقتصادی و تنوع فعالیتهای روستایی بینجامد و از سوی دیگر با جذب مازاد نیروی انسانی، به ایجاد اشتغال و درآمدزایی برای ساکنان روستاها کمک کند؛ و بدین ترتیب فرصتی برای توسعه همه‌جانبه قلمداد می‌شود (غفاری و ترکی هرچکانی، ۱۳۸۸، ۱۱۴).

گردشگری روستایی حاصل کنش متقابل اقتصاد امروز جهان بر بنیان‌هایی از تجارت آزاد و رویکردی به تعدیل اقتصادی فضاهاى سرزمینی با پذیرش مزیت نسبی محسوب می‌شود (مافی و سقایی، ۱۳۸۷، ۲۳). توسعه گردشگری در نواحی روستایی درعین حال می‌تواند وسیله‌ای برای تحرک رشد اقتصاد ملی از طریق غلبه بر انگاره‌های توسعه‌نیافتگی و بهبود استانداردهای زندگی مردم محلی باشد (بهرامی، ۱۳۸۹، ۵). در اکثر نواحی روستایی، به دلیل غالب بودن اقتصاد کشاورزی و آسیب‌پذیری آن، توجه به دیگر فعالیت‌های توسعه‌ای نظیر گردشگری از جنبه‌های گوناگون می‌تواند تضمینی بر بهبود شرایط زندگی روستاییان باشد. گردشگری روستایی می‌تواند در توانمندسازی مردم محلی و توسعه منابع انسانی، تنوع‌بخشی اقتصادی و رشد آن، خلق فرصت‌های شغلی، حل معضل بیکاری، ارتقای استانداردهای زندگی از طریق تأمین خدمات اجتماعی، و پرکردن شکاف بین نواحی شهری و روستایی در زمینه‌های مختلف، و کاهش مهاجرت روستایی به کلان‌شهرها نقش عمده‌ای داشته باشد (مهدوی و همکاران، ۱۳۸۷، ۴۲).

دهستان بان‌زرده واقع در شهرستان دالاهو، با داشتن تنوع محیط جغرافیایی، طبیعت زیبا و ظرفیت‌های بالقوه طبیعی، فرهنگی، و تاریخی از قطب‌های مهم گردشگری در استان کرمانشاه به‌شمار می‌آید. این دهستان دارای منابع گردشگری ارزشمندی اعم از منابع تولیدی، باغی، چشمه‌ها، آبشار طبیعی، جاذبه‌های تاریخی، و زیارتی است که از دیرباز گردشگران به آن توجه داشته‌اند. گسترش جریان‌های گردشگری در این محدوده بدون وجود برنامه‌ریزی و مدیریت کارآمد، تغییرات مثبت و منفی اقتصادی در پی داشته است. افزون‌براین، با وجود اهمیت گردشگری روستایی و اقتصاد در محیط‌های روستایی، تاکنون مطالعه‌ای درخصوص نقش گردشگری روستایی در تغییرات اقتصادی از دیدگاه ساکنان این منطقه انجام نشده است. از این‌رو، بررسی نگرش ساکنان منطقه به نقش اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی، برای کاهش تغییرات منفی مطرح‌شده از سوی جامعه میزبان و تقویت جنبه‌های مثبت این فعالیت، ضروری به‌شمار می‌رود. پژوهش حاضر بر آن است تا مشخص کند آیا فعالیت‌های گردشگری در

وضعیت اقتصادی دهستان بان زرده نقش داشته است یا خیر. و اینکه آیا بین مؤلفه‌های منتخب پژوهش و وضعیت اقتصادی محدوده مطالعه شده رابطه معناداری وجود دارد یا خیر.

مبانی نظری پژوهش

گردشگری روستایی

گردشگری روستایی امروزه یکی از مردمی‌ترین اشکال گردشگری به‌شمار می‌آید. این گردشگری یکی از زمینه‌های نسبتاً تازه در توسعه روستایی است که می‌تواند فرصت‌ها و امکاناتی را به‌ویژه برای اشتغال و درآمد روستایی فراهم سازد و نقش مؤثری در احیای نواحی روستایی ایفا کند. گردشگری روستایی اکنون صنعت بالقوه پایداری قلمداد می‌شود (طالب و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۹). توجه به موضوع گردشگری روستایی، از دهه ۱۹۵۰ میلادی به‌بعد رواج یافت و در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ میلادی بیشتر در زمینه اقتصاد گردشگری روستایی برای کشاورزان در جوامع محلی به آن توجه شد (Walpole & Goodwin, 2000, 7). گردشگری روستایی، گزینه‌ای مناسب برای کسب درآمد، ایجاد شغل، و ایجاد تغییرات مثبت در درآمد روستایی قلمداد می‌شود (Augustin, 1998, 3). از آنجاکه گردشگری روستایی می‌تواند ازسویی به‌مثابه فعالیت جهانی و ازسویی دیگر به‌عنوان تأکید بر توسعه سیاست‌های منطقه‌ای و محلی شناخته شود، تعریفی عام و حاصل از اجماع حوزه اندیشیده از گردشگری روستایی وجود ندارد (پورجعفر و همکاران، ۱۳۹۱، ۶۳).

امروزه رشد جمعیت در مناطق روستایی، بدون سرمایه‌گذاری نظام‌مند برای تقویت زیرساخت‌های اقتصادی و متنوع‌سازی آنها، فعالیت‌های تولیدی و متکی بر منابع طبیعی را به‌شدت گسترش داده و این امر آشکارا به تخریب فزاینده منابع طبیعی منجر شده است. از سوی دیگر، با نرخ پایین بهره‌وری نیروی کار در نتیجه ماشینی‌شدن نامناسب و نرخ بالای بیکاری (پنهان و آشکار) در بخش تولیدات روستایی و گسترش فناوری سرمایه‌بر، ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار متکی بر منابع طبیعی در پاسخ به خیل عظیم بیکاران روستایی که

بی‌بهره از سرمایه و مهارت لازم ناگزیر با مهاجرت به کلان‌شهرها حاشیه‌نشینی را گسترش می‌دهند، تاحدی غیرممکن شده است (طالب و همکاران، ۱۳۸۷، ۲۷). بدین ترتیب در چارچوب طرح‌های آمایشی اعم از ملی، منطقه‌ای، و محلی، صنعت گردشگری یکی از ابزارها و مؤلفه‌های مهم توسعه و محرومیت‌زدایی در میان سکونتگاه‌های انسانی (شهر و روستا) به‌شمار می‌آید (شمس‌الدینی، ۱۳۸۹، ۹۲). مطالعات توسعه روستایی به‌عنوان جزئی از برنامه‌های توسعه کشورها، پس از جنگ جهانی دوم به‌آرامی با توسعه اجتماعی با هدف دگرگون‌سازی ساخت اجتماعی-اقتصادی جامعه روستایی آغاز شد (پاپلی یزدی و امیرابراهیمی، ۱۳۸۵، ۵۱).

تأثیرات اقتصادی گردشگری در محیط‌های روستایی

صنعت گردشگری آثار اقتصادی فراوانی دارد. ایجاد اشتغال و دستیابی به درآمد ارزی پایدار و مناسب، افزایش اشتغال و تنوع فعالیت‌های اقتصادی، کاهش بیکاری و ایجاد اشتغال برای افراد کم‌درآمد، ارتقای سطح زندگی مردم و بهبود زیرساخت‌ها و امکانات موجود از مهم‌ترین آثار مثبت اقتصادی گردشگری به‌شمار می‌آیند (زاهدی، ۱۳۸۵، ۴۳). پیرسون^۱ (۱۹۸۹) در این باره معتقد است که «مطالعه درباره افزایش تعداد گردشگران بر وضعیت اقتصادی مقصد عمده‌ترین بخش تحقیقات گردشگری بوده است. بیشتر این تحقیقات را اقتصاددانان انجام داده‌اند و بر تأثیر درآمد و اشتغال تمرکز کرده‌اند».

در بررسی تأثیرات اقتصادی معمولاً این تحولات به‌عنوان نکات مثبت در نظر گرفته می‌شوند: ۱. کمک به افزایش درآمد ارزی، ۲. کمک به درآمدهای دولتی، ۳. اشتغال‌زایی، و ۴. کمک به توسعه منطقه‌ای. این مزایا را می‌توان در سطح محلی، منطقه‌ای، و ملی ارزیابی کرد. طبق نظر دیویسون و پیرسون تأثیرات منفی اقتصادی گردشگری عبارت‌اند از: ۱. تورم، ۲. هزینه فرصت، و ۳. وابستگی بیش از حد به گردشگری (کلوندی، ۱۳۹۲، ۲۸). برخی

1. Pearcen

پژوهشگران نیز در بررسی تأثیر گردشگری از دید جامعۀ میزبان، به بعضی پیامدهای منفی اقتصادی نظیر افزایش قیمت کالا و خدمات، افزایش کاذب قیمت املاک، و افزایش هزینه زندگی اشاره کرده‌اند. تسارتاس^۱، در مطالعه نواحی روستایی در دو جزیره یونان از دیدگاه ساکنان، به آثار منفی اقتصادی گردشگری نظیر افزایش قیمت زمین و هزینه زندگی، سودرسانی توسعه گردشگری به صاحبان زمین و سرمایه، فصلی بودن مشاغل گردشگری، دستیابی افراد غیرمحل به مشاغل دارای درآمد بالا، و انصراف افراد محلی از انجام فعالیت‌های کشاورزی و ماهی‌گیری اشاره کرده است (علیقلی‌زاده فیروزجایی، ۱۳۸۶، ۱). در ادامه به برخی آثار اقتصادی گردشگری روستایی اشاره شده است.

آثار درآمدی

مخارجی که ناشی از گردشگری است، به صورت درآمد به اقتصاد روستا یا ناحیه تزریق می‌شود. وقتی گردشگر در ناحیۀ روستایی پول خرج می‌کند، باعث ایجاد درآمد برای شخص دیگری می‌شود و بخشی از درآمد این شخص دوباره خرج و بقیه پس‌انداز می‌شود. به همین ترتیب اثر اولیۀ میزان معینی از مخارج یک شخص طی دفعات متوالی و در مدت زمانی نسبتاً طولانی در اقتصاد مکان (روستا) برجای می‌ماند (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵، ۳۹).

گردشگری روستایی با افزایش درآمد روستاییان از طریق ارائه خدمات و فروش تولیدات خود به گردشگران، تلاش برای به‌کارگیری استعدادها و کشف منابع بالقوه برای کسب درآمد از راه رشد صنایع دستی روستایی، و جذب سرمایه‌های سرگردان، و به‌جریان‌انداختن آن در محیط روستا موجب دستیابی به سطحی از تعادل اقتصادی به‌واسطه تسریع در گردش پول در فضای روستا می‌شود.

1. Tosartas

آثار اشتغال‌زایی

با توجه به آثار جنبی گردشگری در اقتصاد، مسئله اشتغال‌زایی دارای اهمیت فراوانی است که افزون بر ایجاد درآمد و تنوع‌سازی اقتصاد محلی می‌تواند از آثار زیان‌بار فرهنگی-اجتماعی ناشی از بیکاری نیز جلوگیری کند.

صنعت گردشگری روستایی بسیار کاربر است و از مزیت‌های مهم آن بی‌نیازی به نیروی کار متخصص و جلب استفاده از نیروی کار ساده یا نیمه‌ماهر برای خدمت در این صنعت (به‌خصوص در بخش ساختمان و تهیه مواد غذایی لازم برای گردشگران) است که باعث اشتغال موقت یا دائم برای بیشتر ساکنان روستا می‌شود.

گردشگری محرک سرمایه‌گذاری در روستاها

برای افزایش زیرساخت‌ها و بهبود خدمات و تسهیلات رفاهی-تفریحی گردشگران در روستاها به امکانات اساسی نیاز است که فقط با سرمایه‌گذاری و جذب اعتبارات ملی و محلی و سوق‌دادن‌شان به سمت سکونتگاه‌های روستایی امکان‌پذیر است (شمس‌الدینی، ۱۳۸۹، ۹۹). به‌طور کلی سازمان تجارت جهانی (۱۹۹۶) مهم‌ترین کارکردهای گردشگری روستایی را برآوردن این دو هدف می‌داند: الف) افزایش ظرفیت اقتصاد جوامع روستایی برای نوآوری و توسعه منابع انسانی با جلب سرمایه‌گذاری در این مناطق و متنوع‌کردن ساخت و کارکردهای اقتصادی جوامع روستایی؛ و ب) خروج مناطق روستایی از انزوای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی موجود و اتصال اقتصاد مناطق روستایی کشورها به اقتصاد منطقه‌ای، ملی، و جهانی با توجه به فرایندهای روبه رشد جهانی‌شدن (مقصودی و لشگرآرا، ۱۳۸۳، ۵۵).

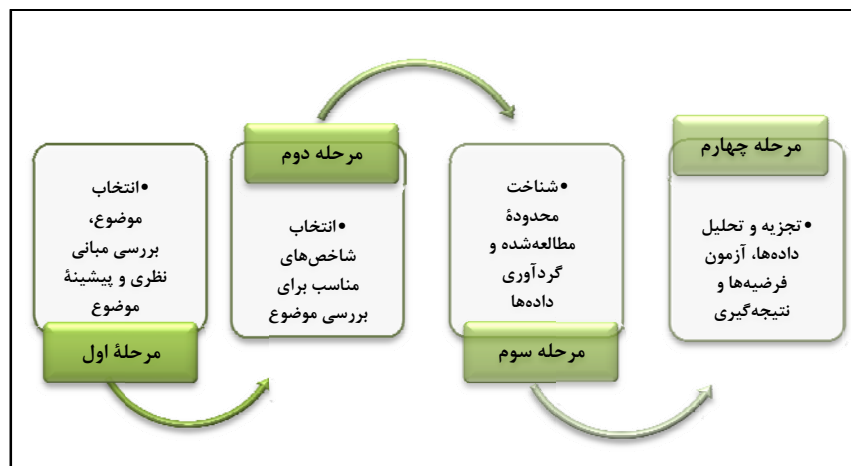
روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع نظری-کاربردی و ازلحاظ روش مطالعه، توصیفی-تحلیلی است. داده‌ها و

اطلاعات لازم برای انجام این پژوهش به دو روش کتابخانه‌ای و پیمایشی جمع‌آوری گردید. در روش پیمایشی از ابزار پرسشنامه استفاده شد. به منظور عملیاتی کردن مؤلفه‌های این پژوهش از تعدادی گویه استفاده شد. این گویه‌ها در نهایت براساس طیف لیکرت پنج‌تایی (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) تنظیم شدند. در ابتدا برای تسهیل کار، ورود داده‌ها در محیط SPSS با رویه یکسان انجام گرفت و پاسخ به همه پرسش‌ها این‌گونه بود که به هر پرسشی (چه مثبت و چه منفی) به گزینه خیلی کم عدد ۱ و به گزینه خیلی زیاد عدد ۵ تعلق گرفت. این درحالی است که اگر کسی برای پرسش‌های منفی گزینه خیلی زیاد را انتخاب کند باید به آن نمره ۱ تعلق گیرد.

از آنجاکه این شیوه نمره‌گذاری با پرسش‌های منفی هم‌ساز نیست، در مرحله بعد با استفاده از شیوه تغییر کد^۱ در محیط SPSS، کد پرسش‌های منفی تغییر یافت. به این ترتیب که برای SPSS تعیین شد تا نمره افرادی که به پرسش‌های منفی جواب خیلی زیاد داده‌اند از ۵ به ۱ و آنهایی که به این پرسش‌ها جواب خیلی کم داده‌اند از ۱ به ۵ تغییر پیدا کند. با این روش، تغییر ارزش‌های مربوط به گزینه‌ها (تغییر کد پرسش‌های منفی) برای جلوگیری از ایجاد مشکل در تحلیل‌های آماری داده‌ها صورت گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از آزمون‌های آماری میانگین پاسخ‌ها، آزمون T^۲، و ضریب همبستگی پیرسون^۳ در محیط نرم‌افزار SPSS و نرم‌افزار EXCEL استفاده شد. در شکل ۱ مراحل انجام پژوهش نشان داده شده است.

1. Recode into same variable
2. One- Sample- T Test
3. Pearson

شکل ۱. فرایند انجام پژوهش

ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری این پژوهش را افراد ساکن در ۱۳ روستای دهستان بان زرده تشکیل می‌دهند. به دلیل محدودیت‌های تحقیق و نبود امکان بررسی تمامی جامعه آماری، برای تعیین حجم نمونه در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی‌شده، استفاده شده است. به این ترتیب که در مرحله نخست تعداد افراد نمونه در سطح محدوده در حال مطالعه با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران محاسبه شد و در مرحله بعد متناسب با تعداد جمعیت ساکن در هرکدام از روستاها پرسشنامه‌ها توزیع و تکمیل گردید. جمعیت کل محدوده مطالعه‌شده (۱۳ روستای دهستان بان زرده) براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰، برابر با ۷۰۰۹ نفر است که با جایگزینی این مقدار در فرمول کوکران تعداد ۳۷۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه برآورد شد. در جدول ۱ تعداد پرسشنامه‌ها متناسب با جمعیت روستاهای محدوده مطالعه‌شده نشان داده شده است.

جدول ۱. تعداد پرسشنامه‌ها متناسب با جمعیت روستاها در محدوده مطالعه شده

روستا	جمعیت (نفر)	تعداد پرسشنامه
باباجانی شاهمراد	۱۸۶	۹
باباجانی عبدالمحمد	۶۴۵	۳۴
دارابی	۸۳	۵
شالان	۲۸۵	۱۵
بان مزاران	۱۶۴۷	۸۶
شهرک ریجاب	۸۸۱	۴۶
ژاکله حسین	۱۹۷	۱۱
کوشگری	۵۸۰	۳۱
داراب	۶۶۱	۳۴
قلقله	۱۶۴	۹
پاران	۱۹۷	۱۱
زرده	۱۲۸۲	۶۸
سیدمحمد	۲۰۱	۱۱
جمع	۷۰۰۹	۳۷۰

منبع: محاسبات نگارندگان

تأمین قابلیت اعتماد

در این مرحله روایی و پایایی پرسشنامه تعیین شد. برای سنجش و اطمینان از روایی ابزار پژوهش، از نظر ۱۴ نفر از کارشناسان گردشگری و استادان دانشگاه در رشته‌های برنامه‌ریزی گردشگری و برنامه‌ریزی روستایی استفاده شد. در مرحله بعد نیز پایایی پرسشنامه با انجام پیش‌آزمون (تکمیل ۳۰ پرسشنامه مقدماتی به صورت تصادفی بین ساکنان) با مقدار آلفای کرونباخ ۰/۹۳ در قالب نرم‌افزار SPSS تأیید شد.

معرفی مؤلفه‌های پژوهش

مؤلفه‌های این پژوهش بر مبنای مجموعه مطالعات انجام‌شده و نیز پیشینه و مبانی نظری موضوع استخراج شدند. هرکدام از این مؤلفه‌ها نیز دارای زیرمجموعه‌های متعدد دیگری هستند. مؤلفه‌های اصلی و فرعی دربرگیرنده آنها در جدول ۲ نشان داده شده‌اند.

جدول ۲. مؤلفه‌های اصلی و فرعی منتخب پژوهش

تعدادگویه	زیرمجموعه‌ها	مؤلفه اصلی
۷	افزایش میزان درآمد ساکنان، ارتقای درآمد ناشی از فعالیت‌های گردشگری در مقایسه با سایر فعالیت‌ها، افزایش میزان قدرت خرید ساکنان، افزایش میزان استفاده از کالاهای تجملی و لوکس، کاهش احساس فقر، فصلی شدن درآمد خانوارهای روستایی، ایجاد شکاف و اختلاف درآمدی بین ساکنان	درآمد
۵	ایجاد موقعیت‌های شغلی جدید، بالارفتن انگیزه و تلاش برای فعالیت‌های اقتصادی، تقویت شغل‌های کاذب (دست‌فروشی)، ایجاد مشاغل مکمل و متعدد برای ساکنان (کشاورزان)، کاهش میزان مهاجرت آنان به مناطق شهری، اشتغال زنان و بازنشسته‌ها و گروه‌هایی از ساکنان که مهارت‌های شغلی بالایی ندارند	اشتغال
۳	بالارفتن قیمت زمین، سوداگری زمین (زمین‌خواری)، تغییر کاربری‌های زمین (فروش زمین‌های کشاورزی) برای اهداف و فعالیت‌های گردشگری	قیمت زمین
۵	تحریک سرمایه‌گذاری در محدوده با ورود گردشگران، بالارفتن میزان ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاری، میزان سرمایه‌گذاری برای پیشرفت و بهبود روابط منطقه‌ای به نفع روستا، افزایش میزان سرمایه‌گذاری برای بهبود کیفیت خدمات حمل‌ونقل با ورود گردشگران، سرمایه‌گذاری برای بالارفتن کیفیت خدمات گردشگری به‌منظور جذب بیشتر گردشگران	سرمایه‌گذاری

منبع: مطالعات نگارندگان

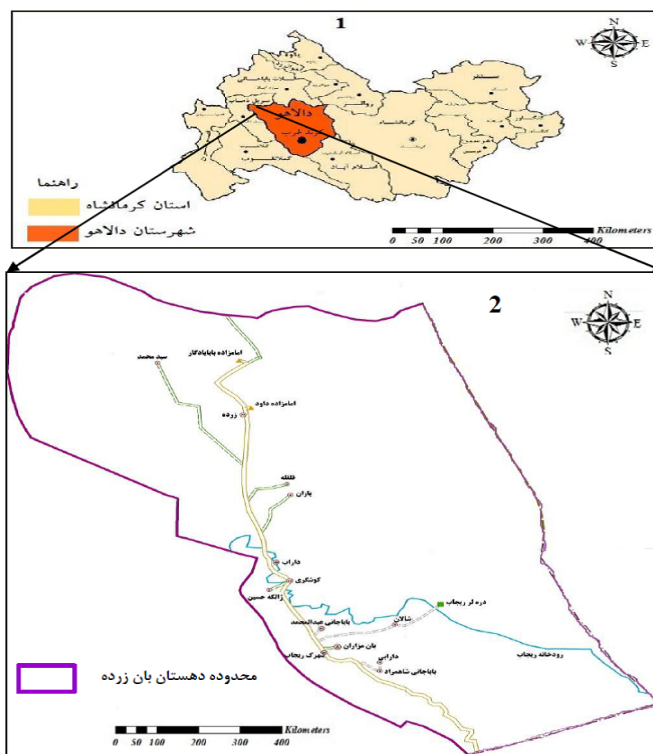
معرفی محدوده مطالعه‌شده

دهستان بان‌زرده از توابع شهرستان دالاهو در ۱۲۰ کیلومتری شمال‌غرب شهرستان کرمانشاه و در ۳۴ درجه و ۳۰ دقیقه تا ۴۶ درجه و ۲۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۵ درجه و ۲۵ دقیقه تا ۴۸

درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی واقع شده است. این دهستان از شمال به شهرستان ثلاث باباجانی، از شرق به شهر کرد غرب، از جنوب به دهستان پاتاق و از غرب به دشت ذهاب محدود می‌شود. دهستان بان زرده براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰، دارای ۱۳ روستاست: باباجانی شاهمراد، باباجانی عبدالمحمد، دارابی، شالان، بان مزاران، شهرک ریجاب، ژاکله حسین، کوشگری، داراب، قلقله، یاران، زرده، و سیدمحمد.

محدوده مطالعه شده به‌عنوان یکی از نقاط جذب گردشگر در استان کرمانشاه شناخته می‌شود که قدرت جذب گردشگر را در فصل‌های مختلف سال دارد و در تعطیلات به‌ویژه فصل تابستان، میزبان جمعیت بالایی است. این دهستان پتانسیل‌های طبیعی و انسانی بالایی برای جذب گردشگر دارد، که از جمله می‌توان به اینها اشاره کرد: کوه‌های سربه‌فلک‌کشیده و پوشیده از جنگل «دالاهو»، رودخانه زیبای «سراب ریجاب»، دره‌های پوشیده شده از درختان انجیر و گردو، آبشار زیبای پیران، وجود آثار تاریخی مانند قلعه یزدگرد و زیارتگاه‌های بابایادگار، ابودجانه، و مسجد عبدالله بن عمر.

ورود گردشگران به این محدوده می‌تواند نقش مهمی در وضعیت اقتصادی آن داشته باشد. گردشگری این منطقه می‌تواند در فروش تولیدات لبنی و باغی مثل شیر و ماست یا حتی گردو و انجیر - که بخش مهمی از درآمد خانوارها را تشکیل می‌دهد - داشته باشد و در بالابردن سطح درآمد آنها مؤثر افتد. ایجاد و احداث مغازه‌های خرده‌فروشی مثل سوپرمارکت برای خرید اقلام مواد غذایی در این منطقه با توجه به جوان بودن جمعیت، می‌تواند جوانان را مشغول به کار کند و زمینه ایجاد اشتغال را برای جوانان بیکار فراهم آورد. در شکل ۲ موقعیت محدوده مطالعه شده نشان داده شده است.

شکل ۲. موقعیت محدوده مطالعه شده

ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

یافته‌های پژوهش

به منظور بررسی و ارزیابی نقش گردشگری در وضعیت اقتصادی دهستان بان زرده از دیدگاه ساکنان منطقه، از مؤلفه‌های گوناگون درآمد، اشتغال، قیمت زمین، و وضعیت سرمایه‌گذاری در محدوده مطالعه شده استفاده شد. در این بخش از پژوهش به منظور به دست آوردن و سنجش دیدگاه ساکنان در خصوص مؤلفه‌های ذکر شده از آزمون‌های آماری میانگین پاسخ‌ها و آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شد. با توجه اینکه در گردآوری داده‌ها، طیف پنج درجه‌ای لیکرت به کار

گرفته شد و رتبه‌های ۱ تا ۵ به پاسخ‌ها اختصاص یافت، امتیاز ۱ نشان‌دهنده میزان بسیار کم و گزینه ۵ نشان‌دهنده بیشترین امتیاز است. بنابراین می‌توان عدد ۲/۵ را به‌عنوان میانه نظری پاسخ‌ها انتخاب کرد و میانگین امتیاز شاخص‌های منتخب را با عدد ۲/۵ مقایسه کرد.

نقش گردشگری در درآمد

همان‌طور که در جدول ۳ نشان داده شده است، از دیدگاه ساکنان محدوده مطالعه‌شده، در حوزه مؤلفه درآمد، میانگین گویه‌هایی چون افزایش میزان درآمد ساکنان، ارتقای درآمد ناشی از فعالیت‌های گردشگری در مقایسه با سایر فعالیت‌ها، افزایش استفاده از کالاهای تجملی و لوکس (متنوع)، کاهش احساس فقر با ورود گردشگران به منطقه (نقش مثبت گردشگری)، فصلی شدن درآمد خانوارهای روستایی، و ایجاد شکاف و اختلاف درآمدی بین ساکنان (نقش منفی گردشگری)، بالاتر از حد میانگین و فقط گویه افزایش میزان قدرت خرید با ورود گردشگران با کسب امتیاز ۲/۴۲۴ کمی پایین‌تر از حد میانگین است.

جدول ۳. میانگین و رتبه پاسخ‌های به‌دست‌آمده مرتبط با گویه‌های مؤلفه درآمد

رتبه	اختلاف از میانگین	انحراف از معیار	میانگین	گویه‌ها	مؤلفه
۲	۰/۰۶۴۶	۱/۲۴۳۳	۳/۱۱	افزایش میزان درآمد ساکنان با ورود گردشگران	درآمد
۴	۰/۰۵۴۲۳	۱/۰۴۳۲	۲/۷۵۹	ارتقای درآمد ناشی از فعالیت‌های گردشگری در مقایسه با سایر فعالیت‌ها	
۷	۰/۰۶۴۱	۱/۲۳۴۵	۲/۴۲۴	افزایش میزان قدرت خرید ساکنان با ورود گردشگران	
۵	۰/۰۶۲۹	۱/۲۰۹۸	۲/۷۵۶	افزایش میزان استفاده از کالاهای تجملی و لوکس با ورود گردشگران	
۶	۰/۰۶۷۱	۱/۲۹۱۴	۲/۶۵۶	کاهش احساس فقر با ورود گردشگران	
۳	۰/۰۴۸۵	۰/۹۳۴۰	۲/۹۸۹	فصلی شدن درآمد خانوارهای روستایی	
۱	۰/۰۴۷	۰/۹۰۴۱	۳/۸۹۱	ایجاد شکاف و اختلاف درآمدی بین ساکنان	

منبع: محاسبات نگارندگان

نقش گردشگری در اشتغال

همان‌گونه که در جدول ۴ نشان داده شده است، ساکنان محدوده مطالعه‌شده، وضعیت گویه‌های مرتبط با مؤلفه اشتغال را بالاتر از حد میانگین ارزیابی کرده‌اند. این امر نشان‌دهنده تغییر در وضعیت اشتغال ساکنان با ورود گردشگران به منطقه است. از دیدگاه ساکنان محدوده، از بین گویه‌های مطرح‌شده برای مؤلفه اشتغال، تقویت شغل‌های کاذب (دست‌فروشی) با ۳/۴ بیشترین امتیاز را به‌دست آورده است.

جدول ۴. میانگین و رتبه پاسخ‌های به‌دست‌آمده مرتبط با گویه‌های مؤلفه اشتغال

رتبه	اختلاف میانگین	انحراف از معیار	میانگین	گویه‌ها	مؤلفه
۳	۰/۰۶۱۹	۱/۱۹۱۳	۳/۳۰۰	ایجاد موقعیت‌های شغلی جدید با ورود گردشگران	اشتغال
۲	۰/۰۶۰۴	۱/۱۶۲۴	۳/۳۵۴	بالارفتن انگیزه و تلاش برای فعالیت‌های اقتصادی با ورود گردشگران	
۱	۰/۰۶۲۸	۱/۲۰۸۳	۳/۴۰۰	تقویت شغل‌های کاذب (دست‌فروشی) با ورود گردشگران	
۵	۰/۰۵۴۷	۱/۰۵۳۰	۲/۵۹۴	ایجاد مشاغل مکمل و متعدد برای ساکنان (کشاورزان) و کاهش میزان مهاجرت آنان به مناطق شهری	
۴	۰/۰۴۹۴	۰/۹۵۱۱	۲/۹۴۳	اشتغال زنان و بازنشسته‌ها و گروه‌هایی از ساکنان که مهارت شغلی بالایی ندارند	

منبع: محاسبات نگارندگان

نقش گردشگری در قیمت زمین

برای بررسی وضعیت قیمت زمین به‌عنوان یکی از نتایج مهم ورود گردشگران به مقصد، از سه گویه استفاده شده است. بررسی میانگین پاسخ‌ها نشان می‌دهد که گویه‌های افزایش قیمت زمین، سوداگری زمین (زمین‌خواری)، و تغییر کاربری‌های زمین (فروش زمین‌های کشاورزی) برای اهداف و فعالیت‌های گردشگری (نقش منفی گردشگری) به‌ترتیب با امتیازهای ۲/۸۴۸،

۳/۶۳۷، و ۳/۱۷۰ بالاتر از حد میانگین بودند (جدول ۵). برای مثال، سهم بخش کشاورزی به‌مثابه بخش مولد اقتصادی در نواحی روستایی محدوده مطالعه‌شده به‌علت تغییرات کاربری زمین‌های کشاورزی برای ساخت‌وسازهای مربوط به فعالیت‌های گردشگری درحال کاهش است. به‌این‌ترتیب بخش گردشگری به‌عنوان رقیب بازدارنده‌ای برای بخش کشاورزی عمل می‌کند.

جدول ۵. میانگین و رتبه پاسخ‌های به‌دست‌آمده مرتبط با گویه‌های مؤلفه قیمت زمین

رتبه	اختلاف میانگین	انحراف از معیار	میانگین	گویه‌ها	مؤلفه
۳	۰/۰۶۰۳	۱/۱۶۱۱	۲/۸۴۸	بالارفتن قیمت زمین با ورود گردشگران	قیمت زمین
۱	۰/۰۶۶۱	۱/۲۷۲۴	۳/۶۳۷	سوداگری زمین (زمین‌خواری) در محدوده مطالعه‌شده	
۲	۰/۰۶۴۸	۱/۲۴۷۵	۳/۱۷۰	تغییر کاربری‌های زمین (فروش زمین‌های کشاورزی) برای اهداف و فعالیت‌های گردشگری	

منبع: محاسبات نگارندگان

نقش گردشگری در سرمایه‌گذاری

همان‌طور که در جدول ۶ نشان داده شده است، در این پژوهش نقش گردشگری در سرمایه‌گذاری براساس نظر ساکنان با استفاده از سه گویه بررسی شده است. مطالعه میانگین پاسخ‌های به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که گویه‌های تحریک سرمایه‌گذاری در منطقه و بالارفتن ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاری با ورود گردشگران و میزان سرمایه‌گذاری برای پیشرفت و بهبود روابط منطقه‌ای به نفع روستا به‌ترتیب با امتیازهای ۲/۶۲۷، ۲/۶۸۳، و ۲/۶۴۸ کمی بالاتر از حد میانگین بودند، درحالی‌که گویه افزایش میزان سرمایه‌گذاری برای بهبود کیفیت خدمات حمل‌ونقل با ورود گردشگران با امتیاز ۲/۰۱۳ و گویه سرمایه‌گذاری برای بالارفتن کیفیت خدمات گردشگری به‌منظور جذب بیشتر گردشگران با امتیاز ۲/۲۹۴ پایین‌تر از حد میانگین بودند.

جدول ۶. میانگین و رتبه پاسخ‌های به‌دست‌آمده مرتبط با گویه‌های مؤلفه سرمایه‌گذاری

رتبه	اختلاف میانگین	انحراف از معیار	میانگین	گویه‌ها	مؤلفه
۳	۰/۰۶۵۲	۱/۲۵۴۲	۲/۶۲۷	تحریک سرمایه‌گذاری در محدوده با ورود گردشگران	سرمایه‌گذاری
۱	۰/۰۶۴۱	۱/۲۳۴۱	۲/۶۸۳	بالارفتن ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاری با ورود گردشگران	
۲	۰/۰۷۰۸	۱/۳۶۱۸	۲/۶۴۸	میزان سرمایه‌گذاری برای پیشرفت و بهبود روابط منطقه‌ای به‌نفع روستا	
۵	۰/۰۴۲۵	۰/۸۱۸۰	۲/۰۱۳	افزایش میزان سرمایه‌گذاری برای بهبود کیفیت خدمات حمل‌ونقل با ورود گردشگران	
۴	۰/۰۴۹۹	۰/۹۶۱۱	۲/۲۹۴	سرمایه‌گذاری برای بالارفتن کیفیت خدمات گردشگری به‌منظور جذب بیشتر گردشگران	

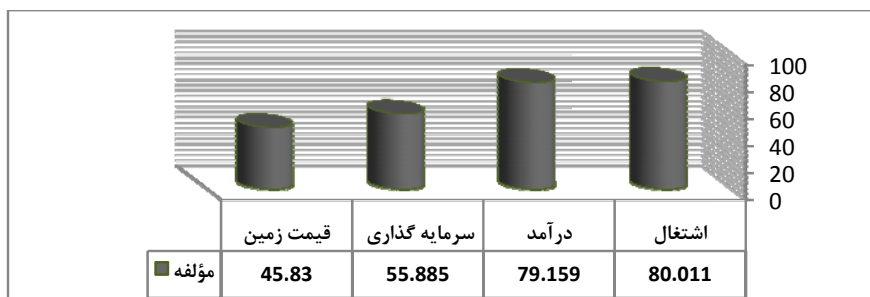
منبع: محاسبات نگارندگان

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود نتایج به‌دست‌آمده از آزمون T نشان می‌دهند که مؤلفه اشتغال و پس از آن مؤلفه درآمد با میزان اختلاف از میانگین و میزان t به‌دست‌آمده بالاتر، بیانگر نقش بیشتر فعالیت‌های گردشگری در این دو مؤلفه و همچنین وضعیت اقتصادی منطقه هستند. سطح معناداری محاسبه‌شده برای این دو مؤلفه برابر با صفر است و از آنجاکه کمتر از ۰/۰۵ است، نشان از توافق معنادار پاسخ‌گویان دارد. سطح معناداری محاسبه‌شده براساس جدول ۷ که رقمی پایین‌تر از آلفا ۰/۰۵ را نشان می‌دهد، مبین نقش فعالیت‌های گردشگری در جذب سرمایه‌گذاری‌ها در محدوده مطالعه‌شده است. از آنجاکه مؤلفه قیمت زمین کمترین میزان اختلاف از میانگین و میزان t را کسب کرده است، فعالیت‌های گردشگری از دید ساکنان نقش کمتری در این زمینه داشته‌اند. سطح معناداری محاسبه‌شده برابر با صفر نیز این وضعیت را تأیید می‌کند. در شکل ۳ نقش فعالیت‌های گردشگری در وضعیت مؤلفه‌های پژوهش از دید ساکنان منطقه نشان داده شده است.

جدول ۷. تحلیل آماره آزمون T تک نمونه‌ای برای مؤلفه‌های پژوهش

مقدار میانگین: ۲/۵						مؤلفه‌ها
با سطح اطمینان ۹۵ درصد						
معناداری	بیشترین	کمترین	اختلاف از میانگین	df	t	
۰/۰۰۰	۱۸/۵۳	۱۷/۶۳	۱۸/۰۸۹	۳۶۹	۷۹/۱۵۹	درآمد
۰/۰۰۰	۱۳/۴۱	۱۲/۷۷	۱۳/۰۹۱	۳۶۹	۸۰/۰۱۱	اشتغال
۰/۰۰۰	۷/۴۶۳	۶/۸۴۹	۷/۱۵۶	۳۶۹	۴۵/۸۳۰	قیمت زمین
۰/۰۰۰	۱۰/۱۳۷	۹/۳۹۷	۹/۷۶۷	۳۶۹	۵۱/۸۸۵	سرمایه‌گذاری

منبع: محاسبات نگارندگان

شکل ۳. نقش فعالیت‌های گردشگری در وضعیت مؤلفه‌های پژوهش

ارزیابی همبستگی بین مؤلفه‌های پژوهش و وضعیت اقتصادی در محدوده مطالعه شده یکی از ابزارهای مناسب برای تحلیل روابط بین متغیرها، ضریب همبستگی پیرسون است. ضریب همبستگی پیرسون از روش‌های پرکاربرد تعیین میزان رابطه بین دو متغیر است و با علامت (r) نشان داده می‌شود.

در این بخش برای ارزیابی میزان همبستگی (رابطه) میان مؤلفه‌های منتخب پژوهش و وضعیت اقتصادی محدوده موردنظر با توجه به اینکه مقیاس متغیرها از نوع فاصله‌ای است، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. همان‌طور که در جدول ۸ مشاهده می‌شود، تحلیل رابطه بین مؤلفه‌های منتخب پژوهش و وضعیت اقتصادی در منطقه، نشان از وجود

رابطه معنادار در سطح آلفای ۰/۰۱ دارد. ضریب همبستگی بین مؤلفه‌های درآمد، اشتغال و سرمایه‌گذاری، و وضعیت اقتصادی در سطح منطقه به ترتیب دارای امتیازهای ۰/۸۲۵، ۰/۸۷۲ و ۰/۸۱۰ است. بنابراین با افزایش و بهبود مؤلفه‌های مذکور وضعیت اقتصادی در منطقه نیز بهبود می‌یابد و برعکس. این درحالی است که چنین رابطه‌ای برای مؤلفه قیمت زمین و وضعیت اقتصادی به دست نیامده است. مقدار ضریب همبستگی بین مؤلفه قیمت زمین و وضعیت اقتصادی ۰/۶۰۴- است و نشان می‌دهد که با افزایش قیمت زمین، بهبود وضعیت اقتصادی منطقه کاهش می‌یابد و برعکس. بنابراین می‌توان گفت که در سطح محدوده مطالعه‌شده بین مؤلفه قیمت زمین و وضعیت اقتصادی رابطه منفی و معناداری برقرار است.

جدول ۸. همبستگی بین مؤلفه‌های منتخب پژوهش و وضعیت اقتصادی در محدوده مطالعه‌شده

مؤلفه‌ها	درآمد		اشتغال		قیمت زمین		سرمایه‌گذاری	
	ضریب همبستگی	معناداری	ضریب همبستگی	معناداری	ضریب همبستگی	معناداری	ضریب همبستگی	معناداری
وضعیت اقتصادی	۰/۸۷۲	۰/۰۰۰	۰/۸۲۵	۰/۰۰۰	-۰/۶۰۴	۰/۰۰۰	۰/۸۱۰	۰/۰۰۰

منبع: محاسبات نگارندگان

نتیجه‌گیری

گردشگری روستایی منبع مهم و جدید ایجاد درآمد برای جوامع روستایی است. در ایران نیز در برخی پژوهش‌های صورت‌گرفته به تأثیرات اقتصادی گردشگری روستایی اشاره شده است. برای مثال، محمدی یگانه (۱۳۸۸) در پژوهشی با نام «گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه پایدار اقتصادی؛ مطالعه موردی: روستای اورامان تخت» نتیجه گرفته است که گردشگری روستایی به‌عنوان یکی از زیربخش‌های گردشگری، افزون‌بر حفظ ارزش‌ها و باورها، با ایجاد فرصت‌های شغلی و کسب درآمد برای ساکنان محلی و توسعه ساختارهای زیربنایی، امکان توسعه پایدار و یکپارچه روستایی را فراهم می‌سازد. میرزایی (۱۳۸۸) نیز در پژوهشی با نام

«تأثیر توسعه گردشگری روستایی بر اشتغال در منطقه اورامانات کرمانشاه» نتیجه گرفته است که گردشگری روستایی زمینه اشتغال فصلی را در منطقه به‌ویژه در بهار- فراهم ساخته و شاغلان دیگر بخش‌های اقتصادی و به‌ویژه کشاورزی را به خود جذب کرده است. علی‌قلی‌زاده فیروزجایی و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهشی با نام «نگرش جامعه میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی؛ مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان نوشهر»، به این نتیجه رسیدند که از دیدگاه ساکنان، گردشگری تأثیرات اقتصادی‌ای نظیر افزایش فرصت‌های شغلی و درآمد، افزایش قیمت کالا و خدمات، و افزایش کاذب قیمت زمین را به دنبال داشته است.

در پژوهش حاضر، نقش گردشگری در وضعیت اقتصادی دهستان بان‌زرده براساس ۴ مؤلفه درآمد، اشتغال، قیمت زمین، و سرمایه‌گذاری بررسی شد. به‌منظور دستیابی به اهداف پژوهش ابتدا با استفاده از آزمون‌های آماری میانگین پاسخ‌ها و T تک‌نمونه‌ای، مؤلفه‌های منتخب پژوهش بررسی شدند. نتایج این آزمون‌ها نشان می‌دهند که مؤلفه اشتغال و پس از آن مؤلفه درآمد با اختلاف از میانگین و t به‌دست‌آمده بالاتر، بیانگر نقش بیشتر فعالیت‌های گردشگری در این دو مؤلفه و وضعیت اقتصادی منطقه است. نتایج پژوهش همچنین مبین نقش فعالیت‌های گردشگری در جذب سرمایه‌گذاری‌ها در محدوده مطالعه‌شده است. از آنجاکه مؤلفه قیمت زمین کمترین میزان اختلاف از میانگین و میزان t را دارد، بیانگر آن است که فعالیت‌های گردشگری از دید ساکنان نقش کمتری در این مؤلفه داشته‌اند. در ادامه، برای تشخیص و تحلیل رابطه بین مؤلفه‌های منتخب پژوهش و وضعیت اقتصادی در سطح محدوده مطالعه‌شده، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. ضریب همبستگی بین مؤلفه‌های درآمد، اشتغال و سرمایه‌گذاری، و وضعیت اقتصادی در سطح محدوده مطالعه‌شده به ترتیب دارای امتیاز ۰/۸۷۲، ۰/۸۲۵، و ۰/۸۱۰ هستند. بنابراین با افزایش و بهبود مؤلفه‌های مذکور وضعیت اقتصادی نیز بهبود می‌یابد و برعکس. درحالی‌که چنین رابطه‌ای برای مؤلفه قیمت زمین و وضعیت اقتصادی به دست نیامده است. ضریب همبستگی بین مؤلفه قیمت زمین و وضعیت

اقتصادی ۰/۶۰۴- است و نشان می‌دهد که با افزایش قیمت زمین، بهبود در وضعیت اقتصادی منطقه کاهش می‌یابد و برعکس. بنابراین می‌توان گفت که در سطح محدوده مطالعه شده بین مؤلفه قیمت زمین و وضعیت اقتصادی رابطه منفی و معنادار برقرار است.

منابع

- بهرامی، رحمت‌الله، ۱۳۸۹، بررسی قابلیت‌ها و تنگناهای توسعه گردشگری روستایی در استان کردستان، چهارمین کنگره بین‌المللی جغرافی‌دانان جهان اسلام، ایران، زاهدان، صص. ۱۵-۱.
- پاپلی‌یزدی، محمدحسین، امیرابراهیمی، محمد، ۱۳۸۵، نظریه‌های توسعه روستایی، انتشارات سمت، تهران.
- پاپلی‌یزدی، محمدحسین، سقایی، مهدی، ۱۳۸۵، گردشگری، ماهیت و مفاهیم، انتشارات سمت، تهران.
- پورجعفر، محمدرضا، محمودی‌نژاد، هادی، ایلکا، شاهین، عاقبت‌بخیر، حامد، ۱۳۹۱، فراتحلیلی از ارزیابی رویکردهای توسعه گردشگری روستایی با تأکید بر تحلیل عوامل راهبردی (SWOT)، علوم و تکنولوژی محیط‌زیست، دوره چهاردهم، شماره ۲، صص. ۶۲-۷۹.
- زاهدی، محمدرضا، ۱۳۸۵، گردشگری شهری، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم، تهران.
- شمس‌الدینی، علی، ۱۳۸۹، گردشگری روستایی راهکاری سازنده برای توسعه روستایی (نمونه موردی: روستای فهیلان)، مجله مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۱، صص. ۹۵-۱۰۷.
- طالب، مهدی، بخشی‌زاده، حسن و میرزایی، حسین، ۱۳۸۷، مبانی نظری مشارکت اجتماع روستایی در برنامه‌ریزی گردشگری روستایی در ایران، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۴، صص. ۵۲-۲۵.
- طالب، مهدی، میرزایی، حسین، بخشی‌زاده، حسن، ۱۳۸۹، برنامه‌ریزی تعاملی گردشگری روستایی با رهیافت ارزیابی مشارکتی روستایی، مورد مطالعه روستای وکیل‌آباد سردابه، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۱، صص. ۱۹-۳۴.
- علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر، بدری، سیدعلی، فرجی سبکبار، حسنعلی، ۱۳۸۶، نگرش جامعه‌میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی: مطالعه موردی بخش مرکزی شهرستان نوشهر، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۱، صص. ۲۲-۱.

غفاری، رامین، ترکی هرچگانی، معصومه، ۱۳۸۸، نقش گردشگری در توسعه اجتماعی-اقتصادی مناطق روستایی استان چهارمحال و بختیاری: مطالعه موردی بخش سامان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۲، شماره ۲، صص. ۱۲۶-۱۱۳.

کاوندی، عبدالرحیم، ۱۳۹۲، بررسی مطلوبیت حضور گردشگران براساس نظریه داکسی (مطالعه موردی: شهر شوش)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید چمران، استاد راهنما: ناهید سجادیان و مرتضی نعمتی.

مافی، عزت‌الله و سقایی، مهدی، ۱۳۸۷، تحلیلی بر گردشگری روستایی در پیرامون کلان‌شهرها (مطالعه موردی: کلان‌شهر مشهد)، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره دهم، صص. ۴۰-۲۱.

مقصودی، طهماسب، لشگرآرا، فرهاد، ۱۳۸۳، توریسم، توسعه و روستا، ماهنامه جهاد، شماره ۲۶۴، صص. ۲۳-۱۲.

مهدوی، مسعود، قدیری معصوم، مجتبی و قهرمانی، نسرين، ۱۳۸۷، اثرات گردشگری بر توسعه با نظرسنجی از روستاییان دره کن و سولقان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۲، صص. ۶۰-۳۹.

میرزایی، رحمت، ۱۳۸۸، تأثیر توسعه گردشگری بر اشتغال در منطقه اورامانات کرمانشاه، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۲، شماره ۴، صص. ۷۶-۴۹.

میرکتولی، جعفر، مصدق، راضیه، ۱۳۸۹، بررسی وضعیت گردشگری روستایی و نقش آن در رونق صنایع دستی مورد دهستان استرآباد جنوبی، شهرستان گرگان، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال دوم، شماره ۷، صص. ۱۵۴-۱۳۷.

Auhustin, M., 1998, **National Strategies for Rural Tourism Development and Sustainable**, The experience Journal of Sustainable Tourism, P. 3.

Walpole, M.J. & Goodwin, H.J., 2000, **Local Economic Impacts of Daragon in Indonesia**, Journal of Annals of Tourism Research, Vol. 27, No. 3, PP. 5-16.